

Marian GHERMAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ilie BOTNARI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE TEORETICE PRIVIND MĂSURILE SPECIALE DE INVESTIGAȚIE ÎN PROCESUL DE COMBATERE A CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE

Rezumat

Evoluția timpului de la o zi la alta manifestă un interes mai amplu domeniului criminogen de a săvârși noi fapte antisociale contra omenirii. Amenințările actuale dintre state sau persoane aflate în țări diferite trezesc interesul altora de a comite fapte destul de periculoase, precum ar fi cele transfrontaliere. Aceste genuri de fapte au menirea de a aduce daune la nivel internațional, deoarece, după cum rezultă din conținutul acestora, sunt săvârșite pe teritoriul unui stat de un grup infracțional organizat care desfășoară activitățile infracționale în două sau în mai multe state.

În vederea relevării acestor atentate, un rol deosebit de important îl au organele de drept ale statului, împuternicite în vederea efectuării activității speciale de investigație. Activitatea specială de investigație, prin utilizarea metodelor și mijloacelor sale, contribuie nemijlocit la prevenirea, curmarea și descoperirea faptelor transfrontaliere. De asemenea, aceasta are și menirea de a căuta persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată. De aceea considerăm oportună efectuarea măsurilor speciale de investigație în procesul de combatere a faptelor transfrontaliere.

Cuvinte-cheie: *activitatea specială de investigație, frontiera de stat, fapte transfrontaliere, securitatea statului, respectarea drepturilor cetățenilor.*

Summary

The evolution of time, from one day to another, raises a wider interest in the criminal domain of committing new antisocial acts against mankind. Current threats between states or people in different countries the intuest of others in committing rather dangerous acts sude as cross-border. These types of deeds are intender to herm internationally because, as is apparent front its content, an organised crime group committed in two or more states is committed on the territory of state.

In order to reveal these attachs, an imporent role is played by the state law bodies, cupowered to carey ont the special investigation activity. The special investigative activity, using its methods and meeus, contrebutes directly to the prevention curtailing and discovering of cross-border facts. Also with the inteection to look for people who are hiding from the criminal investigation bodies or the court. That is why we consider it opportune and meritorions meesures in the fight against cross-border deeds.

Keywords: *special investigative activity, state border, cross-border actions, state security, respect for citizens' rights.*

Introducere. Odată cu proclamarea independenței și suveranității țării, Republica Moldova a devenit un stat democratic, fapt ce este consfințit și în art.1(3) al Legii Supreme. Statul de drept este un stat al ordinii de drept, al legalității. În statul de drept totul trebuie să se facă în conformitate cu legea. Fiecare cetățean, fiecare funcționar public, fiecare organism de guvernare în stat trebuie să se supună în

activitate prescripțiilor normelor de drept.

Aproape nu există faptă aflată în activitatea organelor de drept în care să nu fie folosite acțiuni de investigații pentru a identifica autorii, pentru a stabili cauzele și împrejurările care au determinat și au favorizat săvârșirea infracțiunilor. Activitatea de investigații este o modalitate rapidă și eficientă de obținerea a informațiilor de interes operativ, fiind folosită foarte frecvent de către toate serviciile și formațiunile organelor de combatere a criminalității, în special ceea ce ține de domeniul transfrontalier. Ea nu este numai o metodă de obținere a informațiilor, ci este și o excelentă varietate de verificare și completare a acestora.

Evoluția criminalității în societatea contemporană și mai ales diversitatea formelor prin care aceasta se manifestă ca și gravitatea unora dintre ele au determinat ca prevenirea acestui flagel să devină o chestiune de ordin planetar.

Material și metode aplicate. Pentru realizarea studiului dat, au fost utilizate metodele analizei și sintezei. În calitate de suport doctrinar au servit legislația în vigoare a Republicii Moldova, precum și studiile realizate de către cercetători autohtoni și cei francezi.

Conținut de bază. Criminalitatea la etapa actuală a devenit un subiect de preocupare politică pentru toate statele lumii. Guvernele statelor lumii sunt nevoite să facă față nu doar unei criminalități naționale importante, dar și unei criminalități transfrontaliere în plină evoluție.

În prezent, criminalitatea transfrontalieră a depășit cu mult cotele alarmante ale efectelor produse la nivel micro- și macro- social. Experții în domeniul contrarării faptelor transfrontaliere menționează că aceste activități ilicite „caută să scape de ochiul societății. Frecvența lor și caracteristicile evoluțiilor lor nu pot astfel să permită nici o estimare cantitativă fiabilă și exhaustivă” [5, p. 9-10].

Una dintre cele mai răspândite ramuri ale criminalității transfrontaliere o reprezintă – *criminalitatea organizată*.

Criminalitatea organizată este o activitate care datează din cele mai vechi timpuri și se manifestă prin bande criminale, asociații de persoane sau carteli, care au drept scop prioritar exploatarea „slăbiciunilor” față de inspectorii vamali (poliția de frontieră) pentru a obține anumite câștiguri sau profituri, recurgerea la influență și putere prin folosirea mijloacelor ilegale. Faptele transfrontaliere destinate criminalității organizate se săvârșesc prin utilizarea următoarelor metode: trafic organizat, manipulări, violență, extorcare, fraude, eliminare, corupție ori prin intermediul spălării banilor. Dar, odată ce au fost comise, aceste fapte lezează următoarele valori prejudiciabile: viața și libertatea persoanei, integritatea fizică a acesteia, ordinea și securitatea publică, precum și libertatea opiniei și de exprimare.

Dimensiunile accentuate ale fenomenului transfrontalier infracțional, în special dezvoltarea criminalității organizate, care reprezintă în special un risc la adresa asigurării unui climat de siguranță și securitate, au impus înființarea unei formațiuni specializate pentru combaterea formelor de manifestare a criminalității, mai ales sub aspectul său organizat.

Fiecare regiune transfrontalieră este formată dintr-un spațiu, un anumit număr de colectivități umane și din rețeaua specifică de relații care leagă aceste

colectivități și acest spațiu, dar care sunt perturbate sau chiar în opoziție din cauza frontierei. Oricare ar fi sistemele politice în care se înscriu, regiunile frontaliere, deseori periferice, trebuie să facă față problemelor specifice la nivel spațial, socio-economic, socio-cultural, politic și instituțional.

Dezvoltarea fenomenului criminalității transfrontaliere, tendințele de răspândire, metodele sofisticate de săvârșire a infracțiunilor impun necesitatea aplicării forței de constrângere a statului, realizate de către organele competente în acest sens, inclusiv de organele de drept abilitate cu competența de a exercita activitatea specială de investigații, adică de a efectua măsuri speciale de investigații.

Potrivit prevederilor Legislației Republicii Moldova, activitatea specială de investigații reprezintă unul dintre cercurile de activități ale statului, legalitatea desfășurării cărora este garantată prin actele legislative. Dacă pornim de la clasică structurare a funcțiilor statului în legislativă, executivă și judecătorească, atunci ASI își găsește locul în cadrul aceleiași funcții a statului ce ține de asigurarea ordinii de drept, referindu-se la activitatea executivă.

Așadar, această activitate este definită ca un mijloc juridic de stat de apărare a intereselor statului, a integrității lui teritoriale, a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, a tuturor formelor de proprietate contra atentatelor criminale.

Astfel, după cum am menționat anterior, într-un proces penal, în vederea relevării atentatelor criminale, descoperirii și cercetării infracțiunilor, precum și în vederea identificării persoanelor care le săvârșesc ori le pregătesc până la etapa de comitere, sunt întreprinse o serie întreagă de măsuri speciale de investigație. Această etapă practică se petrece și în cazul combaterii faptelor transfrontaliere, iar pentru descoperirea acestora, acumularea probelor și demonstrarea vinovăției făptuitorilor se autorizează spre efectuare de cele mai dese ori supravegherea transfrontalieră și/sau livrarea controlată.

Supravegherea transfrontalieră – este o măsură specială de investigație autorizată de către procuror, prevăzută la art.18(2) lit. e) a legii privind activitatea specială de investigație [2]. Aceasta poate fi efectuată de către organele de drept pe teritoriul unui stat străin și de către autoritățile statului străin pe teritoriul Republicii Moldova dacă între aceste state este încheiat un tratat de colaborare la nivel internațional.

Conform prevederilor art. 138¹ al Codului de procedură penală, cu excepția cazurilor când există dispoziții contrare în tratatul internațional aplicabil în relația cu un stat străin, reprezentanții organului de urmărire penală al unui stat care, în cadrul unei urmăriri penale, supraveghează pe teritoriul altui stat o persoană presupusă a fi participat la săvârșirea unei infracțiuni care permite extrădarea sau o persoană față de care există motive serioase a se crede că poate duce la identificarea ori localizarea presupusului participant la săvârșirea infracțiunii sunt autorizați, în baza unei cereri prealabile de asistență juridică, să continue această supraveghere pe teritoriul Republicii Moldova. La cerere, supravegherea poate fi exercitată de autoritățile competente ale Republicii Moldova. Cererea de asistență juridică se adresează Procuraturii Generale [1, art.138¹].

În caz de urgență, dacă nu poate fi solicitată autorizarea prealabilă a Republicii Moldova, reprezentanții organelor de urmărire penală străine care acționează în cadrul urmăririi penale sunt autorizați să continue pe teritoriul Republicii Moldova supravegherea unei persoane bănuite că a comis infracțiuni grave, deosebit de grave și/sau excepțional de grave în următoarele condiții: trecerea frontierei va fi comunicată imediat, în timpul supravegherii, Procuraturii Generale prin intermediul Poliției de Frontieră din cadrul Ministerului Afacerilor Interne; cererea de asistență juridică menționată *supra*, în care sunt expuse motivele ce justifică trecerea frontierei fără autorizație prealabilă va fi transmisă fără întârziere.

Supravegherea poate fi efectuată în următoarele condiții: reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine trebuie să respecte prevederile legislației Republicii Moldova, inclusiv ale art. 138¹ din Codul de procedură penală; în afară de cazurile deja menționate, în timpul supravegherii, reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine vor avea asupra lor un document care să ateste că le-a fost acordată permisiunea; reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine trebuie să justifice calitatea lor oficială; reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine pot purta în timpul supravegherii armă de serviciu, a cărei utilizare este interzisă, cu excepția cazului de legitimă apărare; pătrunderea în domiciliul unei persoane și în alte locuri inaccesibile publicului este interzisă; reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală străine nu pot reține sau aresta persoana supravegheată; orice operațiune va face obiectul unui raport, care va fi prezentat organelor competente ale Republicii Moldova; autoritățile statului căruia îi aparțin reprezentanții observatori ai organelor de urmărire penală, la cererea autorităților Republicii Moldova, contribuie la desfășurarea în bune condiții a urmăririi penale ce urmează operațiunii la care au participat [3, p. 96].

Cea de-a doua măsură de investigație autorizată în procesul de combatere a criminalității transfrontaliere o reprezintă livrarea controlată.

Livrarea controlată constituie, conform prevederilor legale, circulația sub supraveghere a obiectelor, a mărfurilor ori a altor valori (inclusiv substanțe, mijloace de plată sau alte instrumente financiare) care provin din săvârșirea unei infracțiuni sau care sunt destinate comiterii unei infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova sau în afara frontierelor ei, având drept scop investigarea unei infracțiuni sau identificarea persoanelor implicate în săvârșirea acesteia, dacă exista o bănuială rezonabilă cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora. Livrarea controlată poate fi dispusă numai dacă descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în trafic de ființe umane, în transport ilegal de droguri, de arme, de obiecte sustrase, de materiale explozive, nucleare, de alte materiale radioactive, de sume de bani și de alte obiecte rezultă din activități ilicite sau dacă obiectele menționate sunt utilizate în scopul comiterii de infracțiuni [1, art.138²].

Reieșind din aspectele teoretice privind autorizarea livrării controlate în cadrul combaterii faptelor transfrontaliere, în mod obligatoriu trebuie să existe:

– interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova

este parte;

– cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Așadar, după cum am observat, în cadrul autorizării acestei măsuri speciale de investigație în procesul de combatere a infracțiunilor din domeniul transfrontalier, în mod obligatoriu trebuie să existe o cooperare internațională între state, în cadrul căreia activitățile întreprinse de ofițerii de urmărire penală și de ofițerii de investigație vor constitui o acțiune coordonată și productivă. Aceștia din urmă vor întreprinde un complex de activități comune în limitele competenței lor și respectând cu strictețe prevederile legislației în vigoare.

Interpelările parvenite de la organizațiile internaționale sau de la autoritățile de drept ale unor state străine pentru a se înfăptui livrarea controlată trebuie să fie în strictă conformitate cu prevederile acordurilor interstatale, interguvernamentale, interdepartamentale și bilaterale la care Republica Moldova este parte. Solicitarea RM de a efectua livrarea controlată pe teritoriul unui alt stat sau a statului străin de a efectua această măsură de investigație pe teritoriul nostru în cadrul combaterii faptelor transnaționale capătă un statut legal și un temei real numai din momentul semnării sau aderării Republicii Moldova la tratatele corespunzătoare.

Un alt temei de autorizare a livrării controlate în cadrul curmării acțiunilor ilicite din domeniul transfrontalier îl reprezintă existența obligatorie a unei comisii rogatorii.

Comisia rogatorie – constituie o procedură a organelor de drept în vederea acumulării unor dovezi cu privire la fapta comisă. Aceste acțiuni de acumulare a probelor sunt întreprinse de către un alt organ specializat în domeniul dat decât cel ce efectuează urmărirea penală sau acțiuni speciale de investigație într-un anumit dosar. Acesta la rândul său întreprinde o comisie rogatorie din cauza imposibilității sale de a efectua el însuși un act procedural, sau de a întreprinde el personal o acțiune de investigație din cauza că persoana care figurează în mod principal ca suspect ori bănuit pe un anumit dosar se află pe un alt teritoriu decât sediul organului de drept competent.

Condițiile de reciprocitate pentru a autoriza și efectua livrarea controlată în cadrul combaterii faptelor transfrontaliere se confirmă într-o scrisoare, prin care Ministrul Justiției sau Procurorul General se obligă să acorde, în numele Republicii Moldova, asistență juridică statului străin sau instanței penale internaționale la efectuarea unor acțiuni procesuale, cu garantarea drepturilor procesuale, prevăzute de legea națională, ale persoanei în privința căreia se efectuează asistența.

Într-un mod mai special, livrarea controlată în domeniul transfrontalier presupune că în mod expres toate statele prin care sunt tranzitate transporturile ilegale sau suspecte:

- 1) să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect și cu ieșirea acestuia de pe teritoriul statului;
- 2) să garanteze că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;
- 3) să garanteze că procurorul, organele de urmărire penală sau alte auto-

rități de stat competente sunt înștiințate în ceea ce privește rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul măsurii speciale de investigații.

După cum am observat, până acum am precizat care sunt măsurile speciale de investigație la combaterea tuturor faptelor transfrontaliere în generl. În continuare propunem de a analiza teoretic o faptă transnațională și complexul tuturor măsurilor speciale care pot fi întreprinse în vederea combaterii acesteia.

Astfel, una dintre cele mai populare activități ilicite este traficul de copii. În vederea combaterii acesteia, organele de resort pot autoriza: chestionarea; culegerea informațiilor despre persoane și fapte; identificarea persoanei; identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; investigația sub acoperire; cercetarea obiectelor și documentelor; culegerea informațiilor de la furnizorii de servicii de comunicații electronice.

În procesul de combatere a faptei transfrontaliere a traficului de copii, efectuarea culegerii informației despre persoane și fapte are o importanță primordială, deoarece de cele mai dese ori persoanele implicate în acest proces sau după cum mai sunt numite în literatura de specialitate ca *victime ale infracțiunii*, nu prea își manifestă dorința și intenția sporită de a colabora cu organele de drept. În aceste situații, acestea nu sesizează intenționat organele de urmărire penală cu privire la situația creată, ori chiar și dacă le sesizează, ascund marea majoritate a informației adecvate în vederea soluționării cauzei, identificării faptuitorilor și tragerii acestora la răspundere penală. Acest fapt se datorează în special fie că victimele infracțiunii nu cunosc unele circumstanțe importante ale faptei date sau fie că acestora le este rușine, frică ori teamă de presupușii făptuitori.

Chestionarea, ca măsură specială de investigație „se efectuează, de regulă, pe orice cauză de trafic de copii și în urma acestora se obțin informații importante, care servesc drept temei de constatare a bănuielii rezonabile despre comiterea infracțiunii respective și poate începe urmărirea penală. Ulterior, informația servește pentru identificarea și citarea părților, pentru efectuarea audierilor în cadrul urmăririi penale, pentru examinarea obiectelor și documentelor care ulterior sunt recunoscute în calitate de corpuri delictive în cauza penală, pentru identificarea victimelor și a infractorilor, pentru stabilirea faptului de traversare a frontierei de stat, procurării biletelor, primirii documentelor, informațiilor cu privire la obținerea vizelor etc.

Așadar, folosirea chestionării în cazul traficului de copii are o însemnătate specifică, deoarece prin intermediul acesteia pot fi folosite date referitoare la traversarea frontierei Republicii Moldova, cu ce mijloace de transport a fost transportat minorul, în ce condiții. Tot la acestea se referă informația cu privire la persoanele care au însoțit minorul la primirea pașaportului, a vizei, informații privind biletele cumpărate de la companiile aeriene sau feroviare” [4, p. 11].

Un studiu aprofundat în scopul deconspirării traficului de copii, ca faptă transnațională, îl reprezintă cercetarea detaliată a obiectelor și/sau a documentelor, care se referă în special la studierea acestora din punct de vedere științific. Aceasta

presupune în special studierea și cercetarea documentelor minorului căruia i s-a perfectat pașaportul, analiza actelor care au favorizat eliberarea vizei acestuia sau după caz a procurii. Cunoașterea informațiilor din bazele de date privind trecutul copilului și acordul părinților acestuia la trecerea frontierei de stat reprezintă un punct-cheie al procesului de descoperire și curmare a infracțiunii respective.

Concluzie. Așadar, în *final* reiterăm că prin prisma măsurilor speciale de investigație în procesul de combatere a criminalității transfrontaliere, organele de drept sunt obligate de-l identifica persoanele implicate în acest proces ilicit, precum și faptele comise de către acestea. În vederea contracarării acestor genuri de infracțiuni, rolul aplicării măsurilor speciale de investigație rezultă și din necesitatea stabilirii mecanismului de săvârșire a acțiunilor criminale, locul unde au fost comise aceste crime și nu în ultimul rând traseul parcurs de infractor, că doar din genericul acestei rezultă că fapta se consumă din momentul când au fost vizate teritoriile a cel puțin două state.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial nr.104-110 din 07.06.2003, în vigoare din 12.06.2003.
2. Legea nr.59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigație // Monitorul Oficial nr.113-118 din 08.06.2012, în vigoare din 08.12.2012.
3. Ostavciuc Dinu ș.a., Cercetarea infracțiunilor din materia crimei organizate, Chișinău, Ed. Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2016.
4. Ostavciuc Dinu, Constatarea semnelor infracțiunii și pornirea urmăririi penale în cazuri de traficare a copiilor, pe baza informațiilor obținute din măsurile speciale de investigație, În: Legea și viața, nr.4, 2015.
5. Sullerot E., Problemele ridicate de taxicomanie. Raport pentru Consiliul Economic și Social, Paris, Journal Officiel, 1989.